

ÚNOR 2020

OBSAH

- O čem se psalo v únoru 2020
- #HolkyVeVědě
- Jedna velikost nesedí všem: Díl 2.
- Výročí: Díl 7.
- K přečtení
- Aktuality

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

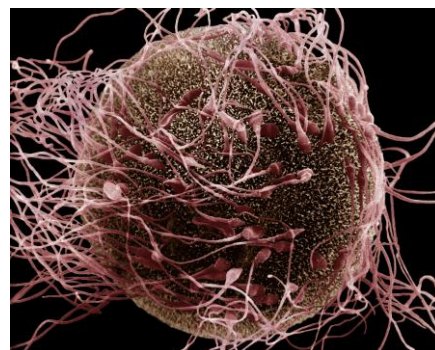
únor je měsíc, ve kterém slavíme Mezinárodní den žen a dívek ve vědě. Tento den má připomínat zásadní roli žen ve vědeckém světě, podpořit jejich zapojení do výzkumné činnosti, ale i upozornit na překážky, kterým vědkyně musí čelit a které se podepisují na jejich nízkém zastoupení ve vědeckém prostředí. Únorový newsletter vám proto přináší přehled z MDŽD 2020, který se pro nás nesl v duchu kampaně #HolkyVeVědě, ale i ty nejvýznamnější události ze světa vědy a genderu.

Podnětné čtení vám za tým NKC – gender a věda přeje Kristýna Veitová

Nový směr v bádání o příčinách neplodnosti

Vědecký tým z japonské vědecké instituce RIKEN, jehož součástí je i česká bioložka Helena Fulková, potvrdil roli enzymu akrosin v průběhu oplodnění. Zjištění, že enzym má zásadní úlohu při průniku spermie do vajíčka, je ve vědecké komunitě dlouho známé, doposud ovšem neexistoval nezvratný důkaz. Důvodem bylo, že ve výzkumu neplodnosti se využívají hlavně myši, které pro oplodnění akrosin nepotřebují. Helena Fulková se podílela na vývoji vhodně geneticky upraveného křečka, s jehož pomocí se týmu podařilo chybějící důkazy o úloze akrosinu poskytnout. Poznatky plynoucí z tohoto objevu mohou otevřít cestu k dalšímu vývoji asistované reprodukce. Více o objevu k přečtení [zde](#).

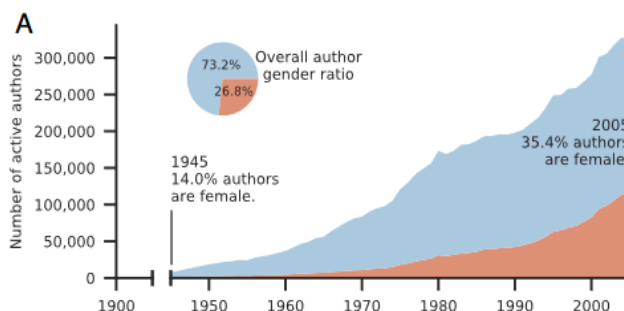
Historička Anna Hájková: Mezi láskou a donucením

„Láska dozorkyně k vězeňkyni? Řadě přeživších se jevila jako odpornost," říká historička Anna Hájková z britské University of Warwick ke svému výzkumu queer dějin holocaustu a k příběhu dozorkyně koncentračního tábora Anneliese Kohlmann, která se zamilovala do jedné z vězeňkyň v Neugrabenu. Docentka Hájková na základě procesních spisů a vzpomínek přeživších zrekonstruovala příběh vynuceného vztahu mezi dozorkyní a vězenkyní, který otevírá nové perspektivy nazírání na sexualitu za holocaustu i homofobii obyvatel koncentračních táborů, jež jsme z dějin této tragické etapy vyloučili. Více o osudu Anneliese Kohlmann [zde](#).

Genderová nerovnost ve vědeckých profesích

Nová studie o publikační historii 1,5 milionu autorů a autorek z 83 zemí a 13 oborů, jejichž kariéra skončila mezi lety 1955 a 2010, zjistila, že ženy a muži stojí za srovnatelným ročním množstvím publikací, které mají v součtu podobný kariérní dopad. Tyto závěry tým pod vedením dr. Junminga Huanga (Northheasern University, Boston) značně překvapily, jelikož při porovnání součtu všech písemných prací žen a mužů bylo zjištěno, že ženy za svou kariéru publikují méně než muži. Autorský tým studie objevil, že za tímto paradoxem stojí rozdíly v délce publikační kariéry a míře předčasného ukončení profesní dráhy, jež jsou způsobeny genderovými faktory, jako je obtížnost sladování pracovního a rodinného života. Nejsmutnějším zjištěním studie je fakt, že nárůst počtu akademiček za posledních 60 let je doprovázen umocněním genderových rozdílů v publikační činnosti. Více o výzkumu [zde](#).

#HOLKY VE VĚDĚ

Letos jsme oslavili již pátý Mezinárodní den žen a dívek ve vědě a NKC samozřejmě nemohlo chybět. Tentokrát jsme se soustředily na ty, které jsou v názvu sice až druhé v pořadí, ale podle nás ne druhé v důležitosti – dívky ve vědě. Během jedenáctidenní kampaně #HolkyVeVědě jsme proto na našich sociálních sítích představily čtrnáct nadějných studentek z celkem devíti oborů - psychologie, chemie, fytopatologie, sociologie, práv, hydrobiologie, historie, IT a biomedicíny. Cílem kampaně bylo ukázat dívkám, které stojí před rozhodnutím o svém budoucím vzdělávání a kariéře, že i mezi jejich vrstevnicemi existují vědkyně s velkým potenciálem, jež dokládají jejich nespočetné úspěchy v podobě získaných grantů, vyhraných soutěží či příspěvků na konferencích. Druhým cílem je tak motivovat dívky do vstupu do vědeckých profesí. K našemu velkému potěšení získala kampaň na sociálních sítích

„Mezinárodních dní toho či onoho je hromada; ten dnešní patří k těm, které mají velký a aktuální smysl.“ Daniel Soukup

pozornost více než 50 tisíc lidí a několik stovek pozitivních ohlasů jsme zaznamenaly také na [rozhovory](#) s „holkami“ ve vědě. Jeden z takových ohlasů byl například od proděkana Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Daniela Soukupa.

A jak se ke kampani vyjadřují samotné účastnice? Například Leona Plášilová, studentka psychologie FF UK, říká: „Určitě jsem ráda, že kampaň v tomto duchu vznikla a že se o tématu začínajících vědců a vědkyň mluví. Přestože moje fakulta se nás snaží podporovat, není to zvykem na všech fakultách, jelikož velká část pozornosti je vyčleněna pro žadatele s alespoň magisterským titulem. Věřím, že kampaň zaměřená na začínající vědkyně může na tuto problematiku upozornit.“ Na skutečnost, že vědkyním v samotném počátku jejich kariéry není věnována dostatečná pozornost, upozornila i doktorandka Zuzana Šedrlová z Fakulty chemické VUT. „Stojím u nástěnky a tam plakát s kampaní L'Oreal „Ženy ve vědě“, což mi přišlo hezký, záhy jsem zjistila, že to je jen pro ženy, co už mají doktorát a je jim tuším 40+. Trošku jsem si zase posteskla, nicméně asi dva dny na to se mi ozvalo NKC s novou kampaní Holky ve vědě, z které jsem nadšená, protože pro začínající vědkyně je takováto pozornost dobrým hnacím motorem motivujícím k práci.“ S jejím vyjádřením souhlasí i doktorandka Jana Musilová z Fakulty elektrotechniky a komunikačních technologií VUT, která říká: „Já tuto kampaň beru velmi pozitivně a myslím si, že je důležité motivovat hlavně mladé vědkyně - ty zkušenější obvykle už motivaci mají, a to v podobě grantů apod. Navíc holky, které se teprve rozmyšlí, podle mě více osloví jejich vrstevnice, než kolegyně o 10-20 let starší, které navíc mají jiný pohled na věc a celkově jiné podmínky.“

Na základě těchto a mnoha dalších vyjádření považujeme cíl naší letošní kampaně za úspěšně splněný a již nyní se těšíme na další ročník. V případě návrhů na zaměření příštích ročníků MDŽD s námi neváhejte vaše tipy sdílet!

JEDNA VELIKOST NESEDÍ VŠEM: DÍL 2.

V minulém čísle newsletteru NKC jsme vám poprvé představily [rubriku Jedna velikost nesedí všem](#), jejímž cílem je přiblížit problematiku tzv. genderové dimenze ve výzkumu. Tato problematika se týká jednostrannosti vyvíjených technologií, postupů či léků, jelikož se při sběru dat a vyhodnocování výsledků často pracuje s údaji relevantními pro muže, nikoli pro ženy. V důsledku této jednostrannosti vznikají inovace, které ženy mohou nejen uživatelsky znevýhodňovat, ale i zdravotně ohrožovat. Rubrika *Jedna velikost nesedí všem* si klade za cíl na tento problém upozorňovat a ukázat, kde všude mohou věda a technologie fungovat lépe a odpovědněji.

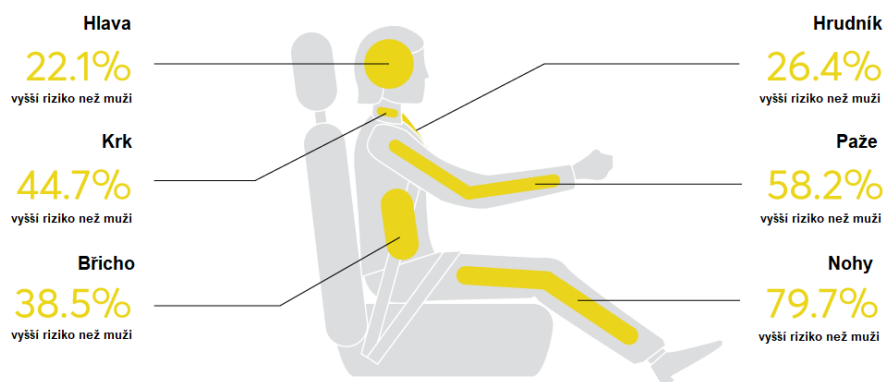
Jednou z takových oblastí je i tzv. crash testing neboli nárazové zkoušky, jejichž cílem je pomocí simulované dopravní nehody otestovat pasivní bezpečnost automobilů. Při těchto testech je každý vůz podroben několika předem definovaným nárazům, jejichž výsledkem je hodnocení bezpečnosti na základě různých faktorů - např. síly, které při nárazu působí na jednotlivé části lidského těla.

Zatímco v počátcích nárazových zkoušek v 60. a 70. letech byli aktéry těchto nárazů skuteční lidé, dnes se pro účely hodnocení bezpečnosti vozů využívají testovací figuríny, tzv. crash test dummies, charakteristické chybějícími obličejovými rysy. Na základě jejich absence bychom mohli předpokládat, že figurína je avatarem celého lidstva, ve skutečnosti ale většina figurín používaných při havarijních testech představuje úzce definovanou skupinu lidí, a to průměrného amerického muže z roku 1976, tedy o výšce 177cm a váze 77 kg (průměrná váha dnes je 88 kg). Figurína těchto rozměrů reprezentuje 50 % mužské populace (odtud pochází její název „50 % figurína“). Ženská figurína, která byla poprvé použita v roce 2003, s výškou 152 cm a váhou 50 kg reprezentuje jen 5% žen a mnohem lépe tak odpovídá rozměrům 12 letého dítěte. V rozměrech ale problém nekončí – ženská figurína má totiž stejný tvar jako ta mužská, jedná se

tedy pouze o zmenšeninu, která zcela opomíjí rozdílnost anatomie žen, např. jiný poměr svalové hmoty či nižší kostní hustotu. Ženské anatomii také není přizpůsobena výška volantu, sklon sedadel ani umístění pedálů či bezpečnostních prvků. V důsledku se u žen se zapnutým bezpečnostním pásem na sedadle řidiče nebo spolujezdce zvyšuje riziko úmrtí při nárazu o 17% a riziko vážného zranění o 73% oproti mužům. Tato alarmující čísla naznačují naléhavý bezpečnostní problém, o kterém regulátoři a výrobci automobilů vědí už od začátku 80. let. Již tehdy vědecká komunita vyzorovala, že mužská a ženská těla se při nehodách chovají odlišně. Tento poznatek ale neměl žádný zásadní dopad na většinu norem a regulací v oblasti automobilové bezpečnosti, natož na design a vývoj automobilového průmyslu. Ten většinou stále využívá 50 % figurínu. Figurína plně odpovídající skutečné dospělé ženě proto jednoduše neexistuje, a to navzdory tomu, že ženy se zjevně v automobilech na sedadle řidiče i spolujezdce vyskytují.

Odhadované zvýšení rizika středně těžkých zranění u žen při autonehodě ve srovnání s řidičem či spolujezdcem mužského pohlaví stejného věku.

A jak to s nárazovými zkouškami funguje v Čechách? Tým NKC – gender a věda oslovil dvě automobilové firmy působící v Čechách, a to Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech a ŠKODA AUTO. První zmíněná firma nám nebyla schopna odpovědět, jaký typ figurín používá a zda zohledňují odlišnou anatomii žen a mužů, protože celý proces výzkumu a bezpečnostních testů realizuje mateřská společnost v zahraničí.

ŠKODA AUTO před uvedením nového typu vozu na trh provádí nárazové zkoušky i s pomocí dalších typů figurín, než které jim předepisuje platná legislativa. Jedná se o figuríny jiných velikostí než 50%, které mají simulovat např. ženskou postavu, velkého muže, ale i děti různých výškových a váhových kategorií. Pokud jde o konstrukce sedadel, umístění kotvicích bodů a parametrů bezpečnostních pásů a dalších bezpečnostních prvků v interiéru vozidla, ŠKODA AUTO nás informovala, že jejich výchozím bodem je ergonomie osob, které dle legislativy mohou dané sedadlo použít. S jistotou můžeme tedy konstatovat jen to, že konstrukčním základem vozových prvků jsou rozměry dospělého člověka.

Více informací o problematice genderové dimenze na blogu NKC.

VÝROČÍ: DÍL 8.

Úsměv, který zamrzl na tváři

Sto devadesáté deváté narozeniny by 3. února oslavila Elizabeth Blackwell, první promovaná lékařka Spojených států amerických. Její zájem o medicínu vzbudila umírající kamarádka, která poznamenala, že by jí bylo lépe, kdyby se o ni namísto lékařů starala lékařka. Tehdy šestadvacetiletá Blackwell se proto rozhodla přihlásit na studium medicíny bez ohledu na to, že v roce 1847 ženy lékařské tituly získat nemohly. Z 12 škol byla přijata na jednu – jako žert. O jejím přijetí hlasovala celá fakulta o 150 studentech, přičemž jen

jedno ne by znamenalo Elizabethino odmítnutí. Studenti se domnívali, že žádost je jen hloupým žertem, a jednomyslně souhlasili s jejím nástupem. Jejich pobavení vyprchalo, když Blackwell dorazila k výuce, ale ani nevole jejích mužských kolegů ji od získání titulu neodradila. Otevřela svou vlastní lékařskou praxi, stala se profesorkou gynekologie a založila

první anglickou lékařskou školu pro ženy, čímž otevřela dveře dalším generacím žen v lékařství.

Překročit hranice

14. února 1852 se narodila žena, která svůj čínorodý život zasvětila národopisné etnografické a sociální činnosti i ženskému emancipačnímu hnutí. Barbora Hoblová patřila k ženám, které ve své době dokázaly překročit jim vyhrazenou roli manželky a matky a stala se významnou etnografickou pracovnící. Její velký talent pro terénní výzkum a vynikající výtvarné nadání plně využívala při dokumentaci artefaktů materiální povahy. Její národopisné publikace patří ke klasickým pracím české etnografie. Můžete si je přečíst [zde](#) a [zde](#).

Průkopnice dívčího vzdělávání v Čechách

13. února by své 139. narozeniny oslavila Anna Berkovcová, botanička, pedagožka a dvanáctá česká doktorka v naší historii. Svou profesní kariéru zasvětila dívčímu vzdělávání, a to jak v oblasti zahradnictví, tak skautingu. Není proto divu, že Anna Berkovcová stála jak za založením první dívčí zahradnické školy v Čechách, jejíž ředitelkou se v roce 1923 stala, tak i za založením dívčího skautingu v roce 1915.

K POSLECHU

Dvacetiletá studentka nadějí české vědy

Nikola Svobodová z Pelhřimova je teprve v prvním ročníku vysoké školy, ale díky jejímu výzkumu proteinů a jejich vlivu na rakovinu prsu a vaječníků je již mnohými odborníky a odbornicemi považována za naději české vědy. Toto přesvědčení s nimi sdílí i Ministerstvo školství a tělovýchovy, které v roce 2019 Nikolu Svobodovou za její výzkum ocenilo titulem Česká hlavička, a to jako jedinou dívku z devíti oceněných loňského ročníku. Více o jejím výzkumu DNA opravných proteinů a jejich podílu na vzniku a dalším rozvoji nádoru se dozvíte v [rozhovoru](#) pro Český rozhlas.

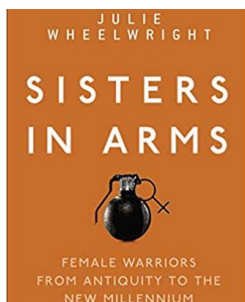

Těhotenství se bralo jako důkaz nezájmu o obor, říká bioložka Šárka Tůmová

„Já osobně jsem se s vyloženě negativním přístupem nesetkala, všichni kolegové se ke mně chovali profesionálně, ale viděla jsem to u jiných. Byla jsem svědkem toho, kdy byl problém oznámit těhotenství, protože se to bralo, jakože dotýčná o vědu vlastně vůbec nemá zájem, téměř jako zrada,“ vypráví vědecká pracovníce z Biologického centra Akademie věd v Českých Budějovicích Šárka Tůmová. V [rozhovoru](#) pro Český rozhlas mluvila o odchodu vědkyň z profese, složitosti sladování rodiny a práce, ale i o tom, jak věda funguje v zahraničí.

K PŘEČTENÍ

Sestry ve zbrani: Bojovnice od starověku po nové tisíciletí

V říjnu 2018 britský ministr obrany Gavin Williamson oznámil, že odted budou všechny pozice v armádě otevřeny i ženám. I když se jedná o historický posun, který oficiálně umožňuje britským ženám bojovat, přítomnost žen na frontách sahá až do starověku. Počínaje mýtem o Amazonkách, založeným na skytských ženách, až po opětovný výskyt žen coby hrdých členek ozbrojených sil v různých zemích 20. a 21. století. Julie Wheelwright, univerzitní profesorka a cenami ověřená spisovatelka, zkoumá zapomenutou historii žen ve zbrani a zpochybňuje současný vztah mezi maskulinitou a bojem. Více o knize [zde](#).

Ženy, co se nedaly

K čemu jsou holky a ženy na světě? Přece k tomu, aby si šly za svým! Pětadvacet portrétů významných českých žen přináší svědectví o tom, že odvaha se vyplácí. Hrdinkám českých dějin stál v cestě nespočet překážek: politický režim, společenská omezení i lidé, co jim prostě nepřáli. Přesto se všechny dokázaly prosadit a jejich osudy jsou inspirativní skutečně po všech stránkách. Více o knize Ivany Peroutkové [zde](#).

AKTUALITY

Ženy v udržitelném světě

U příležitosti oslav Mezinárodního dne žen pořádá Britské velvyslanectví v Praze ve spolupráci s NKC – gender a věda panelovou diskuzi „Ženy v udržitelném světě.“ Diskuze se bude týkat klimatické změny a vlivu, jenž má tento fenomén na životy žen a mužů v různých částech světa. Akce se koná v prostorách rezidence britského velvyslance 5. března od 10.00 hodin. Registrovat se můžete [zde](#).

Ženy ve vědě

Už příští týden proběhne na půdě rektorátu Univerzity Karlovy seminář věnovaný ženám ve vědě. Cílem univerzity je věnovat se aktuálním i budoucím výzvám ve výzkumu, a to zejména ve smyslu postavení žen v české vědě. Na akci se můžete potkat i s členkou NKC, Hanou Tenglerovou! Více o akci se můžete dozvědět [zde](#).

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER ÚNOR 2020

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.
ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LTI17013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR.

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Ortenová

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

